

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

3.1 วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้หลักการวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based Research) ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาหรือเสริมสร้างศักยภาพท้องถิ่นในด้านอาชีพ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชนป่าเมี่ยง ได้ดำเนินการในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงคลองลาน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ระหว่างนักพัฒนา นักวิจัย และเกษตรกร ในกระบวนการกำหนดโจทย์วิจัย การวิเคราะห์ระบบนิเวศเกษตร การคัดเลือกแปลงทดสอบ และเกษตรกร การวางแผนการทดสอบ การดำเนินการทดสอบตามแผนที่ได้วางไว้ การติดตามผลการทดสอบ การเก็บข้อมูลและสรุปผล มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยดังนี้

3.1.1 คัดเลือกกลุ่มบ้านเป้าหมายที่สอดคล้องกับพื้นที่งานพัฒนา จำนวน 4 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านอุดมทรัพย์ บ้านสุขวิจิตรพัฒนา บ้านปางมะละกอ และบ้านปางมะนาว

3.1.2 ประชุมร่วมกับเกษตรกรและนักพัฒนา

1) วิเคราะห์ทุนการดำรงชีพของชุมชน ประกอบด้วย

- ทุนทางมนุษย์ (human capital) เช่น ความรู้ ความเชื่อ ความชำนาญ และแรงงาน
- ทุนทางสังคม (social capital) เช่น เครือข่ายทางสังคม องค์กรท้องถิ่น ความกลมเกลียวของชุมชน
- ทุนทางธรรมชาติ (natural capital) เช่น ป่า ดิน ความแปรปรวน และภัยพิบัติทางธรรมชาติ
- ทุนทางกายภาพ (physical capital) เช่น คมนาคม ที่อยู่อาศัย น้ำใช้และบริโภค พลังงานสะอาด และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
- ทุนทางการเงิน (financial capital) เช่น การออม สถาบันการเงิน และนโยบายสนับสนุน

2) วิเคราะห์คุณสมบัติของระบบเกษตรของชุมชน ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่

- ผลผลิตภาพ เช่น ปริมาณและคุณภาพผลผลิต โรคและแมลงศัตรูพืช
- เสถียรภาพ เช่น ความหลากหลายของชนิดพืช/สัตว์ที่สร้างรายได้ และแรงงาน
- ความยั่งยืน เช่น การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และกลุ่มเกษตรกร
- ความเสมอภาค เช่น จำนวนผู้ได้รับประโยชน์ และการเข้าถึงแหล่งทุน

3) คัดเลือกประเด็นปัญหาด้านการเกษตรที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขหรือยกระดับด้วยการวิจัย ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรและนักพัฒนา โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- เป็นปัญหา/โอกาสที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของเกษตรกรส่วนใหญ่ในชุมชน
- มีความเหมาะสมกับระบบนิเวศ การเกษตร และภูมิสังคมของท้องถิ่น
- มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาของชุมชน สวพส. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- และอื่นๆ

3.1.3 ดำเนินงานวิจัย แบ่งออกเป็น 2 โครงการย่อย คือ

โครงการย่อยที่ 1 การศึกษาความต้องการสินค้าเกษตรของตลาดในแต่ละระดับ

- 1) สำรวจความต้องการสินค้าเกษตรของตลาด 3 ระดับ ประกอบด้วย
 - ตลาดระดับชุมชน ได้แก่ ตลาดสดในอำเภอคลองลานและจังหวัดกำแพงเพชร
 - ตลาดนอกชุมชน คือ ตลาดขายส่งสินค้าเกษตรในจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ พิชญ์โลก นครสวรรค์ และตาก เป็นต้น
 - ตลาดระดับบน ได้แก่ โรงแรม ร้านอาหาร และซูเปอร์มาร์เก็ต เป็นต้น
- 2) เก็บข้อมูลความต้องการสินค้าเกษตรของตลาดในแต่ละระดับ ประกอบด้วย ชนิดพืช ปริมาณ ราคา คุณภาพ ช่วงเวลาซื้อขาย และคู่แข่งทางการค้า ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกแบบก้อนหิมะหรือลูกโซ่ (snowball or chain sampling)
- 3) สรุปความต้องการสินค้าเกษตรของตลาดในแต่ละระดับ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อหาช่องทางการตลาดของพืชทางเลือกที่สร้างรายได้

โครงการย่อยที่ 2 การศึกษาระบบการปลูกพืชภายใต้พื้นที่จำกัด

- 1) ประชุมร่วมกับกลุ่มเกษตรกรและนักพัฒนา เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการตลาดสินค้าเกษตรที่ได้จากการสำรวจในโครงการย่อยที่ 1 คัดเลือกเกษตรกรและชนิดพืช/สัตว์ทางเลือก โดยพิจารณาจาก (1) ด้านเทคนิค ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ ฤดูกาล ระบบพืช เขตกรรม และทักษะของเกษตรกร (2) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ทุน ผลตอบแทน แรงงาน (3) ด้านสังคม ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม และ (4) การคมนาคมขนส่งจากชุมชนถึงตลาด
- 2) วางแผนการทดสอบปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ร่วมกับเกษตรกรและนักพัฒนา
- 3) ทดสอบระบบการปลูกพืชในระดับแปลงของเกษตรกร ได้แก่ การปรับปรุงดินให้มีความเหมาะสมในการเพาะปลูกพืช และการทดสอบปลูกพืชทางเลือก ดังนี้
 - กรรมวิธีที่ 1 พืชเดิมของเกษตรกร
 - กรรมวิธีที่ 2 เทคโนโลยีการปลูกพืชทางเลือก
- 4) เก็บและบันทึกข้อมูล โดยการให้เกษตรกรร่วมสังเกตและจดบันทึก ได้แก่ ปริมาณผลผลิต คุณภาพผลผลิต โรคและแมลงศัตรูพืช อายุการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม

3.1.4 วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของพืชทางเลือก

3.1.5 ประเมินการยอมรับและเรียนรู้เทคโนโลยีการปลูกพืชทางเลือกของเกษตรกร (ปีที่ 1)

3.1.6 สรุปผลการศึกษา

3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย

- 1) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงคลองลาน อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร
- 2) ตลาดระดับต่างๆ ในจังหวัดกำแพงเพชรและใกล้เคียง

3.3 ระยะเวลาการดำเนินงาน

ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2560 ถึง 30 กันยายน 2561